

[כד א]: מדלגין בנביא מפרשה לפרשה, ואין מדלגין בתורה!?, כי השומע את הקופץ ממקום למקום אין לכו מיושב לשמוע.

אמר תירץ אביי: לא קשיא; כי:

כאן — במשנה במגילה — שבא לדלג בכרי שיפסוק המתורגמן, שהמתורגמן המתרגם את הפסוק הקודם שקרא, יפסוק מלתרגם עד שיתחיל הקורא לקרוא במקום שדילג לשם, ונמצא שהציבור עומד בשתיקה, ואין זה כבוד הציבור.

כאן — במשנתנו — דילוג מעט הוא מפרשת אחרי מות לפרשת אמור, ובכרי שלא יפסוק המתורגמן מלתרגם את שקרא הכהן הגדול בפרשת אחרי מות, ונמצא שאין כאן שתיקה, ולכן מותר לדלג.

ומקשינן עלה: והא קתני באותה משנה במגילה: "מדלגין בנביא ואין מדלגין

רבי אליעזר בן יעקב אומר: בחר הבית היו קורין בו, שנאמר:

מא-א ויביא עזרא הכהן את התורה לפני הקהל מאיש ועד אשה וכל מבין לשמוע ביום אחד לחודש השביעי. ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים [הוא אחד מהשערים הדרומיים של העזרה].

והשתא תיקשי: האיך אתה אומר שהיתה הקריאה בעזרת נשים, והרי חכמים סוברים שהיתה הקריאה בעזרה, וסתם עזרה היינו עזרת ישראל!?

אמר תירץ רב חסדא: זה שאמר תנא קמא בכרייתא שהיתה הקריאה בעזרה, היינו בעזרת נשים.⁽¹⁾

שנינו במשנה: וקורא אחרי מות ואך בעשור:

ורמינהי, ותיקשי ממשנה ששנינו במגילה

קאי.

גם עיקר דברי הברייתא צריכה ביאור: מה ראה מביא ראב"י מקריאת עזרא, שהיתה בראש השנה! ? וראה מה שביאר בזה ב"חזון יחזקאל" שם.

ובגמרא יומא סט ב הגירסא היא באופן אחר: "עומד מכלל דיושב וכו' כדאמר רב חסדא בעזרת נשים הכא נמי בעזרת נשים, והיכא איתמר דרב חסדא? אהא; מיתיבי דתניא [הגר"א ומהר"ב רנשבורג מחקו תיבת "מיתיבי", וכן הגיה כאן מהר"ב רנשבורג; אבל המהרש"א השאיר הגירסא, ראה שם; והגירסא בתוספות ישנים: "מיתיבי" בלא דתניא] היכן קורין בו בעזרה וכו', ואמר רב חסדא בעזרת נשים".

ומכל מקום אף אם נגרוס כהגר"א ונפרש את

1. השמועה נתבארה על פי דברי רש"י שפירש בד"ה ויקרא "קתני מיהא לרבנן, בעזרה היו קוראים", ומבואר שהברייתא הובאה כקושיא; וצריך לומר, שלא ניחא לגמרא לפרש את משנתנו כרבי אליעזר בן יעקב.

ויש לעיין, האיך שייך לומר: "כדאמר רב חסדא בעזרת נשים", ושוב להקשות מהברייתא שעליה אמר רב חסדא שהכוונה לעזרת נשים! ? גם לשון "הכא נמי בעזרת נשים" שפת יתר הוא, אם לא שנאמר, שנשתרבו לשון זה לכאן מלקמן מא ב גבי הקהל, ראה שם.

עוד צ"ב, שהרי מקור ברייתא זו הוא מתוספתא בסוטה בפרק ז הלכה ת, והיא שנויה שם לגבי הקהל, וכן מבואר בתוספות ישנים יומא סט ב ד"ה מיתיבי, שברייתא זו אהקהל

אחד, ובנביא אפילו בשני ענינין; וכאן וכאן [בתורה ובנביא, בענין אחד ובשני ענינין] אין מדלגין אלא בכדי שלא יפסוק המתורגמן; הרי מבואר כפי שתירץ אביי שבענין אחד מדלגים בתורה.

וממשיכה הגמרא להביא את המשך הברייתא: ואין מדלגין מנביא לנביא, ובנביא של שנים עשר [תרי עשר] מדלגין אפילו מנביא לנביא, מפני שהכל ספר אחד הוא.

ובלבד שלא ידלג — בין בתורה ובין ובין נביא, בין בענין אחד בין בשני ענינין — מסוף הספר לתחילתו, כלומר, שלא יהא הדילוג לאחור.

שנינו במשנה: וגולל את התורה ומניחה בחיקו, ואומר: יתר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן:

ומפרשינן: ובל כך למה לו לומר לעם! ?

בתורה, ועד כמה הוא מדלג בנביא, עד כדי שלא יפסוק המתורגמן⁽²⁾.

מכלל, בהכרח דבתורה כלל כלל לא מדלגין, ואפילו בכדי שלא יפסוק המתורגמן, ומשום שהשומע את הקופץ ממקום למקום, אין לבו מיושב לשמוע.⁽³⁾

אלא מכח קושיא זו אמר אביי לתרץ באופן אחר: לא קשיא; כי:

כאן — במשנתנו, שיכול הוא לדלג ממקום למקום, ואף שקורא בתורה — בענין אחד הוא מדלג ממקום למקום, שהכל הוא מעניינו של יום הכפורים.

כאן — במשנה במגילה, שאסור הוא לדלג בתורה ממקום למקום — בשני עניינין בלבד הוא שאמר.⁽⁴⁾

ומסייעת הגמרא לדברי אביי:

והתניא [בניחותא]: מדלגין בתורה בענין

הברייתא על הקהל, עדיין צריך ביאור: א. מה הכריחו לרב חסדא לפרש שכוונת הברייתא לעזרת נשים. ב. למה הוצרכה הגמרא לדברי רב חסדא שחידש גבי הקהל ד"בעזרה" היינו עזרת נשים! ? שהרי גבי כהן גדול לא כתיב שהיה בעזרה, ופשיטא שיש לומר שקרא בעזרת נשים.

2. גירסת הגמרא נכתבה על פי רש"י במגילה כד א ד"ה והא קתני, וציינו הרש"ש כאן.

3. כן פירש רש"י במשנה במגילה שם, וכן מבואר ברש"י כאן בהמשך הענין ד"ה כאן; ואם כן מוכח שאף ביום הכפורים צריך הציבור לשמוע את קריאת הכהן הגדול, ואילו ב"גבורת ארי" יומא סח ב ד"ה וכהן מבואר, שקריאה זו

4. פירש רש"י את הטעם בזה: "שאיין הלב שהוא נמשך אחר ענין אחד, ממהר לצאת ממנו לשמוע ולהבין דברי ענין אחר, הילכך תורה שהמצוות תלויות בה, ומשמיעין אותה לציבור, ופסוק אחד שלא יבין בו הוא שוכחו ועובר עליו ואינו מקיימו, ובאה חורבה על כך, לכן אין מדלגין מענין לענין, ואפילו אין התורגמן מפסיק אבל בנביא שפיר דמי".

כדי שלא להוציא לעז על ספר התורה שקרא בו, שיאמרו משובש הוא, וחסר את הפרשה השלישית שקורא הכהן הגדול.

שנינו במשנה: ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה:

ומקשינן: וליכרכיה לספר [יגלול את הספר לשם] וליקרי [ויקרא בו]?!?

אמר תירץ רב הונא בר יהודה אמר רב ששת:

לפי שאין גוללין ספר תורה בציבור מפני כבוד ציבור, שיהיו מצפיין ודוממין לכך.⁽⁵⁾

ומקשינן: ואכתי תיקשי: לא יגללו את הספר, אלא ליתי ספר תורה אחרינא, וליקרי [יביאו ספר תורה אחר שהוא מגולל לפרשת פנחס, ויקרא בו]?!?

רב הונא בר יהודה אמר, תירץ:

משום פגמו של ספר תורה ראשון, שלא יאמרו מצא בו פסול.

רבי שמעון בן לקיש אמר:

לפי שאין מברכין ברכה שאינה צריכה, ואם יביא ספר תורה אחר יהא צריך לחזור ולברך.⁽⁶⁾

ומקשינן על רב הונא בר יהודה:

ומי חיישינן לפגמא [וכי חוששים אנו לפגמו של הספר]?!?

והאמר רבי יצחק נפחא: ראש חודש טבת שחל להיות בשבת, מביא שלש תורות [שלש ספרי תורה] וקורא באחת מענייניו של יום [פרשת השבוע], ובאחת של ראש חודש, ובאחת של חנוכה.

הרי שאין חוששין לפגמן של התורות הראשונות, ומוציאין ספרים אחרים?!?

ומשנינן: תלתא גברי בתלתא סיפרא ליכא פגמא [כשקוראים שלשה אנשים בשלשה ספרי תורה אין כאן פגם], אבל כשקורא חד גברא בתרי סיפרי [אדם אחד בשני ספרים], איכא פגמא.

שנינו במשנה: ומברך עליה שמונה ברכות:

תנו רבנן:

מברכין על התורה כדרך שמברכין בבית הכנסת לאחריה.

ועל העבודה, ועל ההודאה ועל מחילת עוון כתיקנן, כמו שאנו אומרים אותם בתפילה.

שיהא צריך לחזור ולברך; ולפי מה שכתב ב"גבורת ארי" יומא סח ב ד"ה וכהן, שאין הכהן מברך ברכה שלפניה, צריך לפרש שהכוונה היא לברכה שלאחריה, ויהא פירוש לשונו של רש"י: שיהא צריך לברך את הברכה שלאחריה מיד בסיום הקריאה בספר ראשון, ויהא צריך לחזור ולברך בסיום הקריאה שבספר השני.

וראה שם בגבורת ארי בטעם הדבר שאינו

5. נתבאר על פי גמרא ורש"י יומא ע א; וראה ברש"י במשנה שכתב את הטעם שהוא קורא בעל פה, משום שההפסק הוא בכדי שיפסוק המתורגמן, ומשמע לכאורה שדינו של רב ששת הוא דין אחד עם מה שאין מדלגין בכדי שיפסוק המתורגמן, וראה רש"י כאן, וצריך תלמוד.

6. לשון רש"י ביומא ע א: ברכה שאינה צריכה,

כדי להראות חזותו לרבים, להראות נוי של ספר תורה ותפארת בעליה שטרה להתנאות במצוה, שנאמר: "זה אלי ואנוהו" התנאה לפניו במצוות. (11)

א. המשנה הבאה ממשיכה בביאור הדברים שנשנו במשנה הראשונה בפרק זה שהם נקראים בלשון הקודש.

ב. כתיב [דברים לא י]: "ויצו משה אותם לאמר. מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות. בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר, תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם. הקהל את העם האנשים הנשים והטף וגרך אשר בשעריך, למען ישמעו ולמען ילמדו, ויראו את ה' אלהיכם, ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת".

על המקדש מברך בפני עצמו, ועל הכהנים בפני עצמן, על ישראל בפני עצמן, ועל ירושלים בפני עצמה, ועל שאר תפלה. (7)

תנו רבנן:

שאר התפלה השנויה במשנתנו כך היא: (8)

"תחנה רנה ובקשה, (9) שעמד ישראל צריכין ליוושיע", וחותם בברכת שומע תפלה. (10)

מכאן ואילך אחר גמר הקריאה והברכות, כל אחד ואחד מן העם, מביא ספר תורה מתוך ביתו, וקורא בו.

ובל כך למה שמביאים וקוראים בספר תורה שלהם?

וראה רש"י כאן.

9. ביומא ע א נוספה תיבת "מלפניך".

10. לפי גירסת רש"י במשנתנו שמברך גם על ירושלים, צריך ביאור: למה אין כאן תשע ברכות; וכעין זה תמה ב"גבורת ארי" יומא סח ב ד"ה וכהן על דברי הרמב"ם שהביא שם.

11. א. על פי רש"י ביומא ע א.

ב. ברש"י כאן ביאר, שהברייתא הזו סוברת ש"אין עירוב והוצאה ליום הכפורים" ולכן היה מותר להביאה מביתו לעזרה ביום הכפורים, או משום שירושלים דלתותיה נעולות בלילה ואפשר לערב את כל העיר; אך ברש"י ביומא ע א פירש, שהביאו את ספריהם מערב יום טוב; וראה מה שהביא בזה ב"מנחה חריבה".

ולפי פירוש רש"י שם, מה שאמרו: "מביא ספר תורה מתוך ביתו וקורא בו", אין הכוונה

מברך לפניו, שהוא משום שאינה קריאה לציבור [וראה הערה 3 דמרש"י לא משמע כן], ויוצא בברכה שמברך בשחרית, אבל ברכה שלאחריה הרי הוא מברך היות ועדיין לא בירך אותה עד עכשיו.

ויש כאן חידוש, שאם מחליף ספר תורה צריך הוא לברך ברכה על כל ספר, ואילו כשמסיים לקרוא בספר תורה, וקורא את הפרשה השלישית בעל פה, אינו מברך אלא ברכה אחת, ואינו מברך אותה אלא בסוף הקריאה שבעל פה כמבואר במשנה, והטעם בזה צריך תלמוד.

7. א. ברייתא זו מובאת ביומא ע א, והתיבות: "ועל שאר תפלה" הן חלק מהברייתא, ולא כמו שמדפס אצלנו כציטוט מן המשנה.

ב. בברייתא שביומא שם, לא נזכרה ברכת ירושלים, וראה בהערה בהמשך הענין.

8. הגירסה והפירוש על פי רש"י ביומא ע א,

ומקור המצוה וזמנה, הוא ממה שנאמר: "מקין [בסוף] שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות. בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר, תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם".

וקריאה זו על ידי המלך היא, ומשום דכתיב בפרשת "שום תשים עליך מלך": "והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים והלוויים. והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו". ותניא בספרי: "את משנה התורה הזאת", אין קורין ביום הקהל אלא במשנה תורה [ספר דברים].⁽¹⁵⁾

השני: מפני הבימה שאי אפשר לבנותה לא בשבת ולא ביום טוב.

ומה שאין בונים אותה מערב יום טוב, נחלקו בו אמוראים שם:

רבי יצחק אמר: כדי שלא יהיה המקום דחוק בעזרה על ידי הבימה.

ורבי מתניה אמר: משום האיסור ד"לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך", ובכלל איסור זה שלא יבנה כל בנין של עץ, [והיינו, שההיתר לעשות בימה של עץ להקהל הוא משום שאינו אלא לשעתה, וכמו שכתב הראב"ד בהלכות עבודת כוכבים ו ט, ולכן לא התירו אם תעמוד שם הבימה מערב יום טוב, קרבן העדה].

14. וכתבו התוספות, שהיו בונים את הבימה בנין של פרקים, ומרכיבין את הפרקים במוצאי יום טוב, ומשום שאסור לבנותה לגמרי בחול המועד.

15. א. רש"י; והיינו, דאף דמצווה המלך לקרא בכל התורה כל ימיו, מכל מקום ביום הקהל

מצוה זו נקראת "מצות הקהל", והפרשיות שקוראים בה בפני העם, הם הנקראים "פרשת המלך", כי המלך הוא זה שקורא אותם.

מתניתין:

פרשת המלך ששינונו בה בריש פירקין שהיא נאמרת בלשון הקודש, מה היא, וכיצד היא נאמרת?

במוצאי יום טוב הראשון⁽¹²⁾ של חג הסוכות,⁽¹³⁾ בשמיני, כלומר: בשנה השמינית שבמוצאי השנה השביעית שהיא שנת השמיטה, עושין לו למלך בימה של עץ⁽¹⁴⁾ בעזרה שבמקדש, והוא יושב עליה.

שהיום היו מביאים אותן, אלא הכוונה שכל אחד מביא את ספר התורה שיש לו בביתו ואשר הביאה מאתמול, וקורא בו.

12. לא נתבאר להדיא, אם הקריאה היתה במוצאי יום טוב, או ביום ראשון דחול המועד. והרש"ש כתב, שלא מסתבר שהקריאה היא בלילה; ומדברי ה"שירי קרבן" בביאור הירושלמי בפרק זה הלכה ח עולה, שהקריאה היתה בלילה.

13. מיהו אם חל מוצאי יום טוב בשבת, דוחין את ה"הקהל" עד לאחר השבת, גמרא מגילה ה א; ופירש רש"י שם, שהוא משום שחיבים העם להביא את טפס, ובשבת אי אפשר להביאם.

ואולם בירושלמי פרק א דמגילה [הלכה ד] מבואר בזה שני טעמים אחרים, [ורש"י כאן מא ב ד"ה מאימת, הביא חלק מדברי הירושלמי, ראה שם]:

האחד: מפני התקיעה שהיו תוקעין הכהנים להקהיל את העם, ואינה דוחה שבת.

וכך היה סדר הקריאה:

חזן [שמש] בית הכנסת [שהיה בהר הבית סמוך לעזרה], נוטל את ספר התורה, ונותנה לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנה לסגן הכהן הגדול, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן גדול נותנה למלך, והמלך עומד ומקבל כך את ספר התורה, וקורא בו כשהוא יושב. (16)

וכשהגיע אגריפס בקריאתו לפסוק "לא תוכל לתת עליך [מלך] איש נכרי אשר לא אחיך הוא", זלגו עיניו של אגריפס דמעות! לפי שהמקרא הזה פוסלו מלהיות מלך, שהרי היה מזרע הורדוס האדומי שהיה עבד. (17)

אמרו לו חכמים: אל תתירא אגריפס! אחינו אתה, אחינו אתה! שהרי אמך מישראל היא, ולפיכך כשר אתה למלכות.

אגריפס המלך עמד על רגליו וקבל את ספר התורה, וקרא בו כשהוא עומד, ושכחוהו חכמים על כך שקרא בעמידה.

וקורא המלך במעמד זה, מתחלת "אלה הדברים" שבתחילת משנה תורה, עד פרשת "שמע ישראל" שבפרשת ואתחנן.

קורא דוקא במשנה תורה, מלבי"ם; [ומזה מוכח, שהקריאה הכתובה שם מתייחסת אף להקהל]. וה"תוספות יום טוב" נתקשה בדברי רש"י, וכתב "דקדקתי ולא מצאתיה"; ומסיק, שהקריאה על ידי המלך נלמדת, ממה שנאמר קודם פרשת הקהל: "ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו וגו'. וה' הוא הולך לפניך וגו' לא תירא ולא תחת. ויכתוב משה את התורה הזאת וגו'. ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות. בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל", הרי שיהושע נצטוו לקרות, והוא הרי היה מלך.

חלק מן התורה, והיו משלימים ארבעה חומשים בשש שנים, ובשנה השביעית היה המלך קורא את משנה תורה, וראה עוד שם. וראה עוד ב"תפארת ישראל" כאן מה שכתב בזה.

וכבר תמהו האחרונים בדבריו, שהרי הציווי ליהושע נסתיים במאמר משה "לא תירא ולא תחת", והמשך הפרשה נאמר לכהנים ולזקני ישראל.

16. ותמהו המפרשים, הלא קיימא לן דאין קורין בתורה מיושב, כדריש רבי אבהו מקרא ד"ואתה פה עמוד עמדי" [מגילה כא א]. ובפרט יקשה לדברי הב"ח בסימן קמ"א בדעת הרמב"ם, שאם קרא מיושב לא יצא אף בדיעבד.

והבאר שבע כתב ליישב, דבקריאה ארוכה כגון זו התירו ליישב.

והמגן אברהם שם כתב, דבאמת מוכח מהכא דבדיעבד יוצאין אף במיושב, ודלא כהב"ח; שאם לא כן, לא היו מתירין זאת למלך; ודימה זאת להא דילפינן דמהני הגדת עדות בישיבה, ממה שהותר לתלמיד חכם להעיד לכתחלה מיושב, וראה מה שכתב ב"הערות", וראה ב"באר שבע" שכתב דברים קרובים לזה.

ב. ב"מנחת חינוך" מצוה תריב נסתפק, אם המצוה היא דוקא במלך, ובזמן שאין מלך בישראל אין נוהגת המצוה כלל, או דלאו דוקא מלך, אלא מצוה בגדול שבדורו.

17. ביאר ב"מנחת חריבה", שלכך לא זלגו עיניו דמעות, כשקרא: "שום תשים עליך מלך" הכתוב קודם פסוק זה, משום שיש לומר שמצוה זו אינה אלא בשעת "שימה", אבל אין חייבים

ובאברבנאל [דברים לא ט], כתב, שמצא כתוב, שבכל שנה ושנה היה הכהן הגדול או הנביא או השופט וגדול הדור קורא בחג הסוכות

ואחר כך קורא את פרשת שמע, משום שפרשה זו היא קבלת עול מלכות שמים.

ואחר כך קורא את פרשת שמע, משום שפרשה זו היא קבלת עול מלכות שמים.

ומדלג לפרשת כי תבא, וקורא את פרשת הברכות והקללות, עד שגומר את כל הפרשה ההיא המסתיימת בפסוק "אלה דברי הברית", ומשום שפרשה זו היא קבלת בריתות של תורה, וכמבואר לעיל דף לו. (21)

ומשם מדלג לפרשת עקב, וקורא שם את פרשת "והיה אם שמוע", שהיא קבלת עול מצוות. (18)

אותן שמונה ברכות שבהן גדול מברך אותן ביום הכפורים לאחר קריאתו בתורה במקדש, ומפורטות במשנה ובברייתא לעיל

ומשם מדלג וקורא את פרשת "עשר תעשר את כל תבואת זרעך" שבפרשת ראה, מפני שהוא זמן אסיף ומתנות עניים והפרשת תרומות ומעשרות. (19)

אף המלך מברך אותן לאחר קריאתו, מלבד הברכה על מחילת עוון שאותה לא היה אומר, אלא שנותן [מברך] ברכה של רגלים

ושוב מדלג עד פרשת כי תבא, וקורא שם אף את פרשת "כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך", שהיא מצות ביעור מעשרות. (20)

השמיטה, ועדיין אין בה אסיף ומתנות עניים. שהרי פירות שביעית הפקר הם?! וב"מנחה חריבה" כתב ליישב, על פי שיטת הבית יוסף [ודלא כהמב"ט], שפירות של קרקע הגוי, שמירחם ישראל בשביעית חייבים במעשרות. ואולם בירושלמי איתא, שקורין פרשת המעשרות, כדי שלא ישתכח מהם דין מעשרות, מחמת שיצאו משנה שביעית שפטורה מן המעשרות.

לסלקו, מה שאין כן הלאו ש"לא תוכל לתת עליך איש נכרי" הוא איסור תמידי, וחשש שיסלקוהו.

20. ומה שאינו קורא את פרשת המלך שבפרשת שופטים קודם לקריאת "כי תכלה לעשר" שבפרשת כי תבא המאוחרת, הוא כדי לקרוא את שתי הפרשיות העוסקות במעשר, בזו אחר זו.

18. ואף שמבואר בגמרא לעיל שאין מדלגין בתורה בשיעור כדי שיפסוק המתורגמן [כדי שלא יצטרך הציבור להמתין עד שיגלו], הכא שאני, כי "אין למלך תורגמן ואין מתרגמין אחריו", רש"י.

21. כתב הרש"ש, ש"מרש"י נראה כמו שכתב הברטנורא, שאת הברכות והקללות היה קורא קודם פרשת המלך, שלא כמבואר במשנתנו, וכנראה שהיה גורס במשנה "ברכות וקללות ופרשת המלך". וכן היא הגירסא בילקוט.

והבינו המהרש"א וה"תוספות יום טוב" בדבריו, דכשאין מתורגמן מותר להפסיק אפילו ביותר משיעור זה; ותמה ב"תוספות יום טוב", שהרי אם אין מתורגמן, כל שכן שיש גנאי לציבור להמתין בשתיקה?! וראה מה שכתב ב"הערות".

וה"תוספות יום טוב" פירש טעם אחר, דבמקום מלך וכבודו אין להקפיד על כבוד הציבור.

19. רש"י; והקשה ב"תוספות יום טוב": הלא בתחלת שנה שמינית איירי, שהיא אחר שנת

[ברכה רביעית שבתפילת הרגלים], תחת ברכת מחילת העון, שהרי זמן הרגל הוא.

גמרא:

שנינו במשנה: פרשת המלך כיצד, מוצאי יום טוב ראשון של חג בשמיני במוצאי שביעית:

קא סלקא דעתין ד"שמיני" הוא שמיני של חג, דהיינו שמיני עצרת, ולפיכך תמהינן:

בשמיני של חג סלקא דעתך שהוא זמן הקהל, והלא "במוצאי יום טוב ראשון של חג" שנינו במשנתנו שהוא זמן הקהל.

ומשנינן: **אימא** [כך תשנה]: "מוצאי יום טוב ראשון של חג, בשנה השמינית במוצאי שביעית".

עוד מקשה הגמרא על לשון הכתוב: "מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלהיך":

ובל הני זמנים למצוה זו: "מקץ שבע שנים" ו"במועד שנת השמיטה" ו"בחג הסוכות" ו"בבוא כל ישראל לראות" — למה לי לכולם?

ומשנינן: כל זמנים אלו **צריכי** להכתב.

ומשום דאי כתב רחמנא: "מקץ שבע שנים", ולא כתב "שנת השמיטה", הוה **אמינא** שאין הדין תלוי בשנת השמיטה, אלא **נימנו מהשתא** [יתחיל המנין מיד], מעת שנצטוו ישראל במצוה זאת בשנת הארבעים ליציאתם ממצרים בערבות מואב.

ונטעה לומר שבשנה השמינית מאותה שנה הוא זמן הקהל, ואף על גב דלא מתרמי [שלא חלה אותה שנה שמינית] בשנת השמיטה. (22)

לפיכך כתב רחמנא "שנת השמיטה", ללמדנו שבשמיטה הדבר תלוי. (23)

ואי כתב רחמנא "מקץ שבע שנים בשנת השמיטה", ולא כתב "במועד", הוה **אמינא** שזמן המצוה הוא בסוף שנת השמיטה, קודם ראש השנה של שנה שמינית, שהרי "מקץ שבע שנים" משמע בסוף שנה שביעית.

לפיכך כתב רחמנא: "במועד", כלומר בחג, שמזה מוכרח שאין זמן מצות הקהל בסוף השנה, שהרי אין בה מועד, ואי אתה יכול לומר במועד אחר בשמיטה, שהרי הכתוב אומר: "מקץ [בסוף] שבע שנים".

ואי כתב רחמנא "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה", ולא כתב "בחג הסוכות", הוה **אמינא** דאירי במועד דמריש שתא [בראש השנה] שלאחר תום שבע שנים, שאף הוא קרוי מועד. (24)

22. שהרי לא מנו שמיטין אלא לאחר י"ד שנים מכניסתם לארץ, שבע שנים שכיבשו את הארץ ושבע שחילקה, רש"י.

24. כדכתיב בפרשת המועדות שבפרשת אמור:

23. תמה בתוספות הרא"ש: לכתוב "מקץ שנת

לפיכך כתב רחמנא: "בחג הסוכות".

ואי כתב רחמנא: "במועד שנת השמיטה בחג הסוכות" ולא כתב "בבוא כל ישראל", הוה אמינא: אפילו ביום טוב אחרון⁽²⁵⁾ אפשר לקיים מצות הקהל.

לפיכך כתב רחמנא "בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלקיך", דמשמע בשעת ביאתם, והיינו מאימת דמתחיל מועד [מתחילת המועד] ביום טוב ראשון, שהוא זמן ביאת כל ישראל למקדש⁽¹⁾.

שנינו במשנה: וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת:

וסליק אדעתין דעושים כן כדי לכבד את ראש הכנסת ואת הסגן ואת הכהן הגדול, ולכך לא נתן השמש מיד למלך.

ומדייקת הגמרא: האם שמעת מינה מסתם משנתנו, שהלכה כמאן דאמר [בבא בתרא ק"ט ב]: חולקים כבוד לתלמיד במקום הרב, שהרי כולם בפני המלך כתלמידים בפני הרב, ואף על פי כן חולקים להם כבוד?

אמר אביי: אין מכאן הוכחה, כי כולה [כל מה שעושים שם] הוא משום כבודו דמלך, שעל ידי זה מתיקר המלך שמראים את מעלותיו זה למעלה מזה.

מא-ב

"אלה מועדי ה'", ואף ראש השנה נכלל בפרשה זו.

25. בט"ז יורה דעה סימן רכ סעיף כ, פירש, שהכוונה היא לשמיני עצרת, ומזה הוכיח דשמיני עצרת איקרי חג, ויש לומר בו "שמיני עצרת החג הזה".

אלא שהט"ז באורח חיים סימן תרסח ס"ק א הקשה על זה, דאם כן איך סליק אדעתין דאז הוא זמן הקהל, והא אין בנין הבימה דוחה שבת ויום טוב, ויעויין שם במה שתירץ.

עוד הוסיף שם, דמכאן משמע ששמיני עצרת נקרא "יום טוב אחרון של סוכות", ודוקא לענין פז"ר קש"ב נידון שמיני עצרת כרגל בפני עצמו. עוד הביא שם דעת החולקים עליו, ומפרשים דכונת הגמרא להושענא רבה; ותמה עליהם דלא מצינו שיקראו ימי חול המועד בשם יום טוב.

1. א. תמהו התוספות: לכתוב רק "חג הסוכות" ולמה לי "במועד"?

[והוסיפו התוספות, שלכאורה תיקשי יותר: לא לכתוב אלא "מקץ שבע שנים שנת השמיטה בבא כל ישראל ליראות", וממילא נדע דמחג

הסוכות איירי, שהרי בראש השנה אין חובת ראייה?! אלא שבזה יש לומר, שהייתי מפרש שהכוונה היא לחג המצות; אבל הקושיה הראשונה שלא לכתוב "במועד", בעינה עומדת]. ותירצו, דאי כתיב "בבא כל ישראל" בלבד, היה משמע מזה דדוקא מתחלת המועד דהיינו יום ראשון עצמו, ולכך כתיב "במועד", דמשמע בתוך המועד, מיהו אהני "בבא כל ישראל", דמינה ילפינן דהזמן הוא בתחלת חול המועד ולא ביום ב' או ג' דחול המועד.

ב. ואם תאמר: מנין שבמוצאי יום טוב ולא ביום טוב עצמו?

פירש רש"י, משום שצריך להתקין בעזרה בימה של עץ, ואין תיקון זה דוחה לא שבת ולא יום טוב, ומערב יום טוב אי אפשר לתקן את הבימה, משום דוחק המקום שבעזרה. ומקורו הוא מהירושלמי שנזכר לעיל עמוד א בהערה 13.

והתוספות תמהו על דבריו, כי אם גזירת הכתוב היא שהזמן הוא בתחלת מועד דהיינו יום טוב ראשון דוקא, יקראו בלא בימה, כי מהיכי תיתי שהבימה מעכבת, ואיך נדחה משום זה את